

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування Державні та
муніципальні фінанси
на тему: «Державний зовнішній борг України: оптимізація формування та
управління»»

Виконавець:

Студентка

факультету центру заочної форми
навчання

Сороченко Олена Юріївна

/підпис/

Науковий керівник:

Волохова Ірина Семенівна

/підпис/

Одеса 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми Дослідження сучасного стану зовнішнього кредитування України і можливостей регулювання цих процесів з метою підвищення їх ефективності

Мета дослідження розробка практичних рекомендацій щодо діючого механізму управління державним боргом.

Завдання дослідження: Дослідити теоретичні аспекти боргової стійкості держави. Здійснити моніторинг кредитного рейтингу України. Оцінити стан зовнішнього боргу України перед міжнародними фінансовими установами. Проаналізувати зарубіжний досвід вдосконалення системи управління зовнішнього боргу.

Об'єкт дослідження Розгляд основних тенденцій зростання державного боргу України та можливі шляхи оптимізації управління державним боргом в Україні.

Предмет дослідження Теоретичні, методичні аспекти організації управління державним боргом на протязі 2015 – 2019 рр.

Методи дослідження Діалектичний метод наукового пізнання взаємозв'язків і проблем взаємодії органів виконавчої та законодавчої влади в процесі управління державним боргом; метод аналізу фактичних показників з нормативними показниками. При проведенні аналізу сучасного стану державного боргу України використовувався горизонтальний аналіз (для порівняння показників державного боргу з відповідними показниками за попередні періоди); метод аналізу та синтезу при визначенні закономірностей, що мають місце в управлінні державним боргом та перспектив його розвитку. У формуванні результатів дослідження використовувалися графічні та графоаналітичні методи (діаграми та інформаційні таблиці).

Інформаційна база дослідження Закони України та нормативно-правові акти, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні матеріали органів ДКСУ та Міністерства фінансів України.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (61 найменувань) . Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Робота містить 8 таблиць, 16 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Державний борг та боргова стійкість держави: теоретичні аспекти**» Розглянуто сутність державного боргу. Дослідити теоретичні аспекти боргової стійкості держави. Теорію організації управління державним боргом.

У другому розділі «**Тенденції зростання державного боргу в Україні**» проаналізовано Основні тенденції формування зовнішніх державних запозичень. Тенденції кредитного рейтингу та шляхи його поліпшення. Оцінку стану зовнішнього боргу України перед міжнародними фінансовими установами.

У третьому розділі «**Основні завдання оптимізації боргової політики України**» розглянуто аналіз зарубіжного досвіду вдосконалення системи управління зовнішнього боргу. Шляхи оптимізації управління державним боргом в Україні.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

Причинами появи та загострення боргової кризи України слід вважати наступні чинники: об'єктивно-історичні причини, актуальні соціально-економічні причини та суб'єктивно-інституціональні причини.

В даній магістерській роботі було проаналізовано управління державним боргом на прикладі іноземних держав та порівняно з можливістю управління державним боргом в Україні в реаліях сучасного політичного стану.

Також було проведено аналіз зовнішнього та внутрішнього боргу, співвідношення державного зовнішнього та внутрішнього боргу у % до ВВП

держави, державного внутрішнього та зовнішнього боргу на 1 працюючу людину та на 1 людину взагалі, структури зовнішніх та внутрішніх запозичень України, інструментів державного боргу, структури державного зовнішнього та внутрішнього боргу за валютами, державного боргу за типом відсоткової ставки у % від загальної суми боргу, структури державного внутрішнього та зовнішнього боргу в розрізі строків погашення.

Основні цілі управління державною заборгованістю в найбільш загальному вигляді можна розділити на декілька груп:

1. економічні;
2. політичні;
3. соціальні.

До економічних цілей відносяться перш за все мінімізація вартості зовнішніх запозичень, поліпшення умов рефінансування або переоформлення заборгованості, зниження загальних витрат по обслуговуванню державної заборгованості, підвищення ефективності використання залучених ресурсів; згладжування нерівномірності податкових надходжень і фінансування поточних бюджетних витрат. В цілому економічні цілі визначаються ступенем обтяженості країни борговим тягарем.

Політичні цілі управління зовнішнім боргом – підтримка стабільності функціонування політичної системи.

До соціальних цілей відноситься перш за все забезпечення соціальної стабільності.

Управління залученням боргу може базуватись як на прямому державному управлінні, так і на непрямих методах, які об'єднують державні гарантії і нормативно-адміністративне регулювання залучення негарантованих кредитів приватними фірмами. Проте управління борговими запозиченнями з боку держави, як правило, здійснюється в контексті бюджетного процесу, який визначає граничні розміри зовнішніх державних запозичень і державних гарантій на поточний бюджетний рік.

Необхідно підкреслити, що політика, яку проводить український уряд, орієнтується на значні зовнішні запозичення. Враховуючи, що зовнішні запозичення являють собою фактичне вивезення капіталу з країни, обсяг зовнішньої заборгованості України повинен підтримуватись на відносно невисокому рівні.

Вкрай непродуктивним вважається боргове фінансування статей споживчого спрямування. Видатки на споживання мають стимулюючий сенс у разі еластичності пропозиції. Між тим, приріст приватного споживання відбувається по галузях, в яких часто спостерігається «локальний перегрів» або які є неконкурентоспроможними на внутрішньому ринку. [42]

Відтак дефіцитне фінансування підвищує «номінальний» попит, але не підвищує «реальний», що створює потенційну можливість зростання інфляційних тенденцій та погіршення зовнішньоторговельного балансу [43]. Стратегічним завданням боргової політики є також пошук оптимального співвідношення між борговим та податковим фінансуванням бюджетних видатків. Між тим, таким чином фінансування поточних бюджетних видатків здійснюватиметься за рахунок майбутніх ресурсів розвитку, а отже, економічний розвиток гальмуватиметься у довгостроковій перспективі

Оптимізація шляхів формування державного боргу беззаперечно залежить від ряду ендогенних та екзогенних факторів, а саме: рівня розвитку країни, її надійності як економічного партнера, рівня доходів громадян, інвестиційної привабливості, ефективності фіскальної, бюджетної, монетарної політики держави тощо.

Внутрішній борг є менш ризиковим інструментом залучення додаткових ресурсів країни. Тому, вважаємо що вектори державної політики в сфері фінансів повинні бути спрямовані на формування ефективної політики в сфері внутрішніх запозичень і бути менш інтенсивними щодо залучень зовнішніх позик.

Отримані результати економіко-математичного моделювання та статистичного аналізу підтверджують необхідність зниження боргового

навантаження в Україні, в частині обмеження зовнішніх запозичень держави, ефективнішого використання інструментів внутрішньо боргової політики, адже останні є менш ризиковими і не становлять значної загрози економічній безпеці країни, на відміну від зовнішніх запозичень.

Стратегічною метою державної боргової політики України повинно стати залучення фінансових ресурсів для ефективної реалізації програм інституційного та інвестиційного розвитку країни із одночасним забезпеченням стабільного співвідношення державного боргу та ВВП.

Ідеться, як про здійснення прямих бюджетних інвестицій, так і про створення умов для стійкого, швидкого та якісного економічного зростання економіки в цілому. Такі умови можуть полягати у поліпшенні виробничої, енергетичної, інформаційної та інших інфраструктур. До цього розряду варто відносити частину інвестицій у розвиток людського капіталу, а зокрема - у сфері підготовки та перепідготовки працівників згідно з вимогами ринку праці, розвитку відповідних освітніх закладів тощо.

Непродуктивним видається боргове фінансування статей споживчого спрямування. Видатки на споживання мають стимулюючий сенс у разі еластичності пропозиції. Між тим, приріст приватного споживання відбувається по галузях, у яких часто спостерігається «локальний перегрів», або які є неконкурентоспроможними на внутрішньому ринку. Відтак дефіцитне фінансування підвищує «номінальний» попит, але не підвищує «реальний», що створює потенційну можливість підвищення інфляційних тенденцій та погіршення зовнішньоторговельного балансу.

Стратегічним завданням боргової політики є ще й пошук оптимального співвідношення між борговим і податковим фінансуванням бюджетних видатків. У короткостроковому періоді залучення позичкових ресурсів дає можливість дещо знизити фіскальне навантаження на національну економіку в розрахунку на спрямування додаткових коштів, що залишаються у суб'єктів господарювання, на їх розвиток.

Таким чином, фінансування поточних бюджетних видатків здійснюватиметься за рахунок майбутніх ресурсів розвитку, а отже, економічний розвиток гальмуватиметься у довгостроковій перспективі. Виходячи з вищезазначеного, стратегія формування й обслуговування ринку державних запозичень повинна базуватися на науково обґрунтованих засадах.

Структура й розмір державного боргу мають прогнозуватися на часовому інтервалі в декілька років і навіть десятиріч з тим, щоб забезпечити збалансований бюджет, стабільне економічне зростання та потужну фінансову систему. За відсутності такої стратегії економічна криза загострюватиметься, а державний борг зростатиме.

АНОТАЦІЯ

випускної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра

Сороченко Олена Юрїївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

«Державний зовнішній борг України: оптимізація формування та управління»

(назва випускної роботи)

Одеський національний економічний університет м. Одеса, 2019 рік

Випускна робота складається з трьох розділів.

У роботі розглядаються розкрито поняття зовнішнього боргу, приведені історичні етапи розвитку цього поняття, описані теоретичні аспекти боргової стійкості держави, розглянуто теорію організації управління державним боргом, належним чином складено аналіз основних тенденцій формування зовнішніх державних запозичень, кредитного рейтингу та шляхи його поліпшення, проведено оцінку стану зовнішнього боргу України перед міжнародними фінансовими установами. Також у роботі наявні зарубіжний досвід вдосконалення системи управління зовнішнього боргу та шляхи оптимізації управління державним боргом в Україні.

Основний зміст роботи викладено на 90 сторінках друкованого тексту. Робота містить 8 таблиць та 16 рисунків. Список використаних джерел налічує 61 найменувань.

У першому розділі розкриті питання державного боргу та боргової стійкості держави. Другий розділ має аналітичну направленість та включає в собі аналіз основних тенденцій формування зовнішніх державних запозичень та оцінку стану зовнішнього боргу України перед міжнародними фінансовими установами. У третьому розділі висвітлено зарубіжний досвід вдосконалення системи управління зовнішнього боргу та запропоновано шляхи оптимізації управління державним боргом в Україні.

Ключові слова

Державний зовнішній борг, аналіз основних тенденцій формування зовнішніх державних запозичень.

Graduation work consists of three sections.

The paper deals with the concept of external debt, presents the historical stages of development of this concept, describes the theoretical aspects of debt stability of the state, examines the theory of organization of public debt management, properly analyzes the main trends in the formation of external government borrowing, credit rating and ways to improve it Ukraine's external debt to international financial institutions. There are also foreign experience in improving the external debt management system and ways to optimize public debt management in Ukraine.

The main content of the work is set out on 86 pages of printed text. The work contains 8 tables and 16 figures. The list of sources used includes 61 items.

The first section addresses the issues of public debt and debt sustainability of the state. The second section is analytical and includes an analysis of the main trends in the formation of external government borrowing and an assessment of Ukraine's external debt to international financial institutions. The third section covers foreign experience in improving the external debt management system and suggests ways to optimize public debt management in Ukraine.

Key words

State external debt, analysis of the main tendencies of formation of external state borrowings